

Αρκαδικά σύμμεικτα

Θ. ΚΥΡΙΑΖΟΠΟΥΛΟΣ - Κ. ΠΑΝΟΠΟΥΛΟΣ, *Πνευματική Αρκαδία*, τόμος πρώτος, έκδοση της εφημερίδας *Οδός Αρκαδίας*, σ. 688

Ενα πολυφωνικό συναξάρι χρήσιμο, όπως όλα αυτού του είδους, δίνει την ευκαιρία στον επαρχιακό αναγνώστη να πληροφορηθεί κάποια βασικά στοιχεία για πνευματικούς ανθρώπους της περιοχής του, να βγει πάνω από τον μίζερο ορίζοντα της καθημερινότητας των «τοπικών κοινωνιών», που συνήθως αποφεύγουν να συμπεριλάβουν στο κοσμοειδωλό τους τις παραμέτρους της πνευματικής και καλλιτεχνικής παραγωγής. Αλλά και στον ειδικό μελετητή δίνει εναύσματα για περαιτέρω σκέψεις: ένα τέτοιο παράδειγμα αποτελεί η Δημητσάνα, αφού εκεί γεννήθηκαν, μεγάλωσαν και έμαθαν τα πρώτα γράμματα πλείστοι όσοι ορθόδοξοι πατριάρχες και επίσκοποι...

Του Κώστα ΒΟΥΛΓΑΡΗ

Ο παρών, πρώτος τόμος της *Πνευματικής Αρκαδίας*, εκκινεί από τους μυθικούς και αρχαίους χρόνους, δίνοντας μια ευσύνολπη και ενδιαφέρουσα εικόνα, κυρίως της λογοτεχνικής παραγωγής, στη συνέχεια χάνεται στους μέσους χρόνους και στον ευρωπαϊκό αρκαδισμό, χωρίς κάποιο ιδιαίτερο στίγμα, ενώ μετά το 1821 ξαναβρίσκει τον βηματισμό του, κυρίως μέσα από τα απομνημονεύματα των αγωνιστών, διατρέχει τον 19ο αιώνα ανασύροντας λογίους κάθε ειδικότητας, ξεχασμένους σήμερα, και καταλήγει στις σχετικά πρόσφατες δεκαετίες.

Τα προβλήματα πάντα ξεκινούν από τη διάθεση γενίκευσης, όταν δηλαδή στην αίγλη της περιοχής επιδαψιλεύονται δάφνες ονομάτων και προσώπων που δεν έχουν καμιά σχέση μ' αυτήν. Στην περίπτωση μάλιστα της Αρκαδίας αυτός ο κίνδυνος είναι πολύ μεγαλύτερος, γιατί μέσα στην αχλύ του «αρκαδισμού» μπορούν να χωρέσουν οι πάντες.

Όπως γίνεται σε τέτοιες περιπτώσεις, η καταγωγή έστω και ενός εκ των γονέων του ανθολογούμενου εκ της περιοχής, εδώ της Αρκαδίας, αρκεί για να θεωρηθεί ως ικανό στοιχείο εντοπιότητας. Παράδειγμα, ο Άγγελος Τερζάκης. Όντως ο πατέρας του προέρχεται από τη γνωστή οικογένεια Τερζάκη του Αγίου Πέτρου της Κυνουρίας και επίσης η μητέρα του Αγγελική Πανοπούλου είναι από τα Δολιανά, της ίδιας επαρχίας, όμως η πατήρ Τερζάκης είναι ήδη δήμαρχος Ναυπλίου, και ο συγγραφέας το Ναύπλιο αισθάνεται ως πόλη και ιδιαίτερη πατρίδα του. Ναι, εδώ υπάρχει το δικαίωμα του αυτοπροσδιορισμού, το οποίο δεν πρέπει να αγνοείται, ακόμα και με τις καλύτερες των προθέσεων. Τα προβλήματα αυτά βέβαια γίνονται ακόμη μεγαλύτερα, στις περιπτώσεις όπου απλώς υπάρχει μία (ακόμη και αδιασαύρατη) πληροφορία για την αρκαδική καταγωγή κάποιου προγόνου ενός μετέπειτα διάσημου βλαστού, πόσο μάλλον όταν οι σπουδές και η κουλτούρα του συνδέονται περισσότερο με συγκεκριμένες ευρωπαϊκές πόλεις παρά με την Ελλάδα, όπως π.χ. στις περιπτώσεις της Παξινοῦ, του Σαραντάρη ή του Δ. Μητρόπουλου. Γιατί όταν ο καλλιτέχνης δεν έχει «επιστρέψει», έστω και πρόσκαιρα, ούτε ως φυσική παρουσία ούτε μέσα από το έργο του, στον χώρο της οικογενειακής καταγωγής, τότε η διεκδίκησή του παραμένει αδικαίωτη.

Ένα ακόμη θέμα, αποτελεί το κριτήριο με βάση το οποίο κάποιος κατατάσσεται στην οικογένεια της «πνευματικής Αρκαδίας». Αν τα απομνημονεύματα του Κολοκοτρώνη δεν μπορούν να αγνοηθούν σε μια τέτοια ανθολόγηση, αφού πρόκειται για ένα κείμενο να ευρύτερη σημασία, η σχετικοποίηση των κριτηρίων, ώστε να χωρέσουν όσοι υπήρξαν δημόσια πρόσωπα ή κατέλαβαν εξέχουσες διοικητικές θέσεις, οδηγεί στην συμπεριληψη στην κατηγορία των πνευματικών ανθρώπων ακόμη και σύγχρονων πολιτευτών, των οποίων το «πνεύμα» δεν έχει καμιά σχέση με τα γράμματα, τις τέχνες και τις επιστήμες, όπως π.χ. ο Ευάγγελος Γιαννόπουλος.

Από την άλλη, όμως, υπάρχει μια σειρά επιφανών Αρκαδίων που ανθολογείται, δένοντας έτσι το όλο εγχείρημα, αφού το έργο τους έχει σαφείς συνάψεις με την περιοχή, όπως π.χ. αυτό του αρχαιολόγου Κ. Ρωμαίου, του Νίκου Βέη ή του ζωγράφου Γεωργίου Ροϊλού, οι οποίοι, επιπλέον, έχουν γεννηθεί στα αρκαδικά χώματα. Τέλος, θεωρώ ως το μεγαλύτερο κέρδος του τόμου, καθώς και άλλων ανάλογων εργασιών, την ανάδειξη, δίπλα στους διάσημους, εκείνων των αφανών λογίων και μελετητών, που διασώζουν ολόκληρα κομμάτια αρχείων και μνήμης, ολόκληρες εποχές, όπως π.χ. ο ιστοριοδίφης Θάνος Βαγενάς. Άλλωστε, με το ίδιο μεράκι κινούνται, και τη μεγάλη τους προσφορά χρεώνονται οι ίδιοι οι συγγραφείς του τόμου στην αρθρογραφία τους, χρόνια τώρα, το ίδιο έργο επιτελεί η εκδότρια εφημερίδα *Οδός Αρκαδίας* και η ψυχή της Νίκος Γαργαλιάνης.

Ο ποιητής

από τις ρομαντικές καταβολές ω

Γ. ΒΙΖΥΗΝΟΣ, *Αθίδες Αύραι*, πρόλογος Γ. Μπλάνας, εκδόσεις Ερατώ, σ. 496

Η ανά χείρας έκδοση των *Αθίδων Αυρών* δεν αποτελεί άλλη μία ανατύπωση των ποιημάτων του Βιζυηνού. Μετά την εξαιρετική συγκεντρωτική έκδοση του ποιητικού έργου του από την Έ. Κουτριάνου (εκδ. Ιδρύματος Ουράνη), ο Γ. Μπλάνας επιχειρεί να δει τη σημασία της πιο σημαντικής, όπως υποστηρίζει, συλλογής του ποιητή. Η δομή της επιμελημένα εύχρηστης έκδοσης είναι απλή. Ένας πρόλογος, το σώμα των ποιημάτων της συλλογής, ανθολογία απόψεων του Βιζυηνού για την ποίηση και αποσπάσματα κριτικών κειμένων από το 1876, εργοβιογραφικό χρονολόγιο με παράλληλη αναφορά στα πνευματικά δρώμενα Ελλάδας και Ευρώπης και, τέλος, βιβλιογραφία. Το σημαντικότερο στοιχείο της έκδοσης όμως είναι

η γενικότερη άποψη που ο επιμελητής διατυπώνει για τον Βιζυηνό βάσει της συλλογής.

Η ροή της βιογραφικής αφήγησης στον πρόλογο κυλάει ομαλά και είναι προσβάσιμη σε κάθε αναγνώστη, ενώ κρατά το ενδιαφέρον

με το ελκυστικό ύφος της. Αυτό, βέβαια, δεν σημαίνει πως είναι λιγότερο ενδιαφέρουσα για τους απαιτητικούς αναγνώστες. Αντίθετα, παρά την απλότητα της αφήγησης και την απουσία παραπομπών, περνάει, άμεσα ή έμμεσα, τολμηρές απόψεις-προτάσεις για την ανάγνωση του ποιητή, αλλά και για την ποίησή μας εν γένει, από τον 19ο αιώνα ως και τις αρχές της δεκαετίας του 1920, στη γραμμή που έδειξε και ο Γ. Αράγης¹. Ταυτόχρονα, επιχειρείται η σύνδεση της ποίησης με την πολιτική και τη διαμόρφωση της εθνικής ιστορίας και ταυτότητας. Παρότι η ροή του προλόγου διακόπτεται από τις γενικότερες παρατηρήσεις, η συμβολή τους αναδεικνύει καλύτερα την άποψη του Μπλάνα για την ποίηση, με αφορμή πάντα την ειδικότερη περίπτωση, τον Βιζυηνό.

Για τον επιμελητή, το γλωσσικό ζήτημα και η εξυπηρέτηση πολιτικών και κοινωνικών σκοπιμοτήτων κατέστησαν τη λογοτεχνία θεραπευτική της πολιτικής, που στόχευε στη διαμόρφωση της εθνικής ιστορίας από μια πνευματική ελίτ στην Αθήνα, ως το 1880 περίπου. Όπως χαρακτηριστικά παρατηρεί, ο μόνος ρόλος της λογοτεχνίας και των λογοτεχνών ήταν «η προσπάθεια να αποδείξουν πως είναι απόγονοι των αρχαίων». Διαφορετική θεωρεί τη διαμάχη Αθηναϊκής-Επτανησιακής σχολής, η οποία, κατά τη γνώμη του, δεν είχε αφορμή τόσο το γλωσσικό ζήτημα όσο λόγους «θεσιθρίας». Αφού, όπως τονίζεται, η διανοητική ελίτ αποτελείται από πολιτικούς στο νεοσύστατο κράτος, η λογοτεχνική παραγωγή αναλώνεται σε προσπάθειες χαμηλής καλλιτεχνικής αξίας (Ραγκαβής κ.ά.). Χαρακτηριστική φράση, που συνοψίζει την αποτίμηση της παραγωγής της λεγόμενης «Παλαιάς Αθηναϊκής Σχολής», είναι «διακοσμητική ποίηση της Αθήνας», που αφορά στον κενό ρητορισμό της. Παρόμοια αποτίμηση θα δώσει και για την παραγωγή μετά το 1880, με έμφαση στον άκρατο ελληνοκεντρισμό και την αναξιοκρατία. Η «Γενιά του '80», που πρέσβευε την ανανέωση, δεν διαφέρει, κατά τον Μπλάνα, από την αμέσως προηγούμενη, ενώ η εμφάνιση του Βιζυηνού στο τέλος της μίας περιόδου και στην αρχή της άλλης φαντάζει προκλητικά διαφορετική. Η επάρκειά του σε γνώσεις, αναγνώσεις, ποικιλία ενδιαφερόντων και η ενημέρωσή του τόσο για νέες μελέτες όσο και για τη λογοτεχνία, δεν θα μπορούσε, πάντα κατά τον επιμελητή, να αντιμετωπιστεί με καλό μάτι από κανέναν. Φαίνεται πως υπερεκτιμά ίσως τον Βιζυηνό ως ποιητή, αν και με επιχειρήματα αρκετά πειστικά για το υλικό που χρησιμοποιεί, ενώ σίγουρα δεν υπερβάλλει για τη γενικότερη εικόνα της ποίησης του 19ου αιώνα.

Εντύπωση προκαλεί το ότι, αν και η γενικότερη εικόνα της εποχής παρουσιάζεται με μελανά χρώματα, η διαμάχη Ροϊδη-Βλάχου χαρακτηρίζεται «αδιέξοδη τρύπα», ενώ ο Ροϊδης απαισιόδοξος. Θα λέγαμε ότι εδώ αδικείται ο Ροϊδης, που είδε το αδιέξοδο στο οποίο οδηγήσαν όλα όσα έκανε η παλαιότερη γενιά, αλλά και αργότερα το δεύτερο αδιέξοδο στο οποίο οδηγήθηκε η γενιά του '80. Μπορεί να ήταν μηδενιστής σε κάποιες απόψεις του, αλλά η βασική διαφορά του με την απαισιοδοξία του μηδενισμού είναι ότι από τη μια αρνήθηκε απλώς την ύπαρξή της δυνατότητας για μια καλύτερη παραγωγή, από την άλλη, όμως, κατέθεσε το δικό του όραμα και τις δικές του προτάσεις.

Η αντιπαραβολή ή η σύγκριση του ποιητικού έργου του Βιζυηνού με άλλους, αποτελεί μία ακόμα ενδιαφέρουσα πτυχή του προλόγου. Η σύγκριση με τον Σολωμό επιχειρείται συχνά με τον εντοπισμό κοινών χαρακτηριστικών, όπως η «γνήσια εκφραστικότητα» και η υπέρβαση της «τυπικά ρομαντικής» πεισιθανάτιας τάσης, σε κείμενα όπως το «Επί του τάφου του πατρός μου». Παράλληλα, θεωρείται ότι το κοινό φιλοσοφικό υπόβαθρο, που συνδέει τα ποιητικά προγράμματά τους, αναδεικνύει επιπλέον ομοιότητες.

Η γενικότερη εικόνα που αποκομίζει ο αναγνώστης για τον ποιητή είναι εκείνη του πρωτοποριακού για την εποχή του δημιουργού, με τάσεις συμβολιστικές, αν και όχι διαμορφω-

bartesera

Οι «Αναγν

Κάθε Δευτέρα βράδυ, συναντιόμαστε στο bart